

විධායක සාරාංශය

යුද්ධයෙන් පසුව වේගවත් හා තිරසාර වර්ධනයක් කරා ගමන් කරන ශ්‍රී ලංකාව ඉහළ මධ්‍යම පාන්තික අදායම් තත්ත්වය ලභාකර ගනිමින් සිටින බැවින් රට තුළට වඩා විශාල ආයෝජන නැතහොත් සෘජු විදේශ ආයෝජන ආකර්ෂණය කරගැනීමේ වැදගත්කම කැපී පෙනෙන ලෙස ඉදිරියටම පැමිණ ඇත. කලක් තිස්සේ ශ්‍රී ලංකාව තුළට අනවරතව විදේශ ආයෝජන ව්‍යාපෘති ගලා ඒම සිදුවන බව විද්‍යාමාන වී ඇතත් පවතින වාර්තා අනුව ඒවායේ බලපෑම සිත්ගන්නා සුළු මට්ටමට පහළින් වන බව නැගී එන වෙනත් ලෝක ආර්ථිකයන් හා සංසන්ධනය කිරීමේදී පෙනී යයි.

ශ්‍රී ලංකාව පසුගිය දශකය තුළදී ඇමෙරිකානු ඩොලර් මිලියන 500 ක(දළ දේශීය නිෂ්පාදනයෙන් 1.5% ක් පමණ) වටිනාකමින් යුතු වාර්ෂික සාමාන්‍ය විදේශීය සෘජු ආයෝජන ආකර්ෂණය කර ගන්නා විට නැගෙනහිර ආසියානු රටවල් විසින් ඇමෙරිකානු ඩොලර් බිලියන 5 ද (ආසන්න වශයෙන් දළ දේශීය නිෂ්පාදනයෙන් 5% ක් පමණ) ඉක්මවනු ලැබූ විදේශීය සෘජු ආයෝජන ආකර්ෂණය කරගෙන ඇත.

ශ්‍රී ලංකාවේ දළ දේශීය නිෂ්පාදනයේ වර්ධනය ඉලක්කය 8% ක හෝ ඊට ඉහළින් පවත්වා ගැනීම සඳහා ආසන්න වශයෙන් දළ දේශීය නිෂ්පාදනයෙන් 26% ක් පමණ වන එහි වත්මන් වාර්ෂික ආයෝජන ප්‍රමාණය අවම වශයෙන් 35% දක්වා ඉහළ නැංවීමට අවශ්‍යවේ. රාජ්‍ය අංශයේ උපරිම ආයෝජන මට්ටම දළ දේශීය නිෂ්පාදනයෙන් 6% ක පමණ අගයකට සීමාවන තත්ත්වයක් යටතේ එම ඉහළ නැංවීම සම්පූර්ණයෙන්ම පාහේ

පෞද්ගලික ආයෝජන මඟින් සිදුකළ යුතුව ඇත. එහිදී විදේශීය පෞද්ගලික ආයෝජන ඉතා වැදගත්වේ. විදේශීය සෘජු ආයෝජන රට තුළට ගලා ඒම දිරිමත් කිරීම සඳහා අනෙකුත් බොහෝ සංවර්ධනයවන රටවල් සේම ශ්‍රී ලංකාව ද නිර්ලෝභී බදු සහන කාලසීමාවන්, බදු මත පදනම්වූ දිරිගැන්වීම් සහ නිදහස්කිරීම් පිරිනමා ඇති අතර ඒවා අඛණ්ඩව පවත්වාගෙන යනු ලබයි. නමුදු බහුතර පිළිගැනීම වන්නේ එවැනි ක්‍රියාමාර්ග තුළින් රජයේ බදු ආදායම් පදනම සැලකිවයුතු ප්‍රමාණයකින් සෝදාපාළුවට ලක්වන බවයි.

මේ වන විට ශ්‍රී ලංකාව තුළ මූල්‍යමය පීඩනයන් ඉහළ යමින් ඇති අතර පුළුල් වෙමින් ඇති අයවැය පරතරය 6.2% මට්ටමකට පාලනය කිරීමට රජය උනන්දු වෙයි. වර්ෂ 1995 පෙර 19% ට ආසන්නව පැවති බදු සහ දළ දේශීය නිෂ්පාදනය අතර අනුපාතය මෑත වර්ෂයන් වන විට (2010-2011) 13%-15% දක්වා මට්ටමට අඩුවෙමින් ඇත. එම තත්ත්වය මධ්‍ය අදායම් සහිත රටක එම අනුපාතයේ පාදක මිණුම් ලක්ෂ්‍ය වන 25% මට්ටමට වඩා බොහෝ සෙයින් අඩු අගයකි. මේ අතර රට තුළ පවතින නව පහළ මධ්‍යම අදායම් මට්ටම හේතුවෙන් සහනදායී විදේශ අධාර ලැබීමද ඉතා වේගයෙන් අඩුවෙමින් ඇත. එහි අරුත වනුයේ ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධන සඳහා මූල්‍ය සම්පාදනයේදී බදු ආදායම වැනි දේශීය අදායම් යොදා ගැනීම වැඩි කිරීම අවශ්‍ය වන බවයි. ඒ සඳහා වන උත්සාහයේදී ඉතා වැදගත් සාධකයන් වන්නේ බදු නිදහස්කිරීම් සහ බදු

සහන කාලසීමාවන් හේතුවෙන් සිදුවන ආදායම් අහිමිවීම් අවම කරනු ලැබීම සහ ප්‍රධානය කරනු ලබන බදු සහන ඵලදායීව අපේක්ෂිත අරමුණු ලඟකර ගන්නා බවට වග බලා ගැනීමත් වඩා හොඳ විදේශ ආයෝජන වැඩි වැඩියෙන් ආකර්ශනය කර ගැනීමත්ය.

කෙසේ වුවද මෙම පශ්චාත් යුද සමය තුළ ජාත්‍යන්තර මට්ටමේ විදේශීය ව්‍යාපාර ආකර්ශනය කර ගැනීමේ අවස්ථාව ශ්‍රී ලංකාව දිනා ගෙන ඇති අතර විදේශීය සෘජු ආයෝජන සිදුකිරීමට සුදුසු ස්ථානයක් ලෙස ශ්‍රී ලංකාව ලබා ඇති එම ආකර්ශනීය තත්ත්වය තවදුරටත් පවත්වා ගැනීම සිදුකළ යුතුව ඇත.

වේගවත් වර්ධනයක් ඇති කිරීම සඳහා අවශ්‍ය ඉහළ ආයෝජනය මට්ටමක් පවත්වා ගැනීමටත් ශ්‍රී ලංකාව ගෝලීය ආර්ථිකය සමඟ තවදුරටත් ඒකාබද්ධ වීමටත් සහ රට වැසියන්ගේ ජීවන මට්ටම ඉහල දැමීමට හේතුවන පරිදි තව තවත් හොඳ රැකියා අවස්ථාවන් ලබා දීමටත් එය ඉතාම වැදගත් වෙයි. ශ්‍රී ලංකාව නිරන්තරයෙන්ම දකුණු සහ ගිණිකොණදිග ආසියානු කලාපයන්හි ඇති විශේෂයෙන් මැලේසියාව, තායිලන්තය සහ ඉන්දුනීසියාව මෙන්ම වැඩිවශයෙන්ම වියට්නාමය, කාම්බෝජය සහ ලාඕසය වැනි අනෙකුත් විදේශීය සෘජු ආයෝජන සිදුකරනු ලබන රටවල් සමඟ තරඟ කරමින් සිටියි.

ඒ අනුව, රට මුහුණ දෙමින් සිටින ප්‍රධානතම මධ්‍යකාලීන අභියෝගය වනුයේ විදේශීය සෘජු ආයෝජන ආකර්ශනය කර ගැනීම පිණිස තරගකාරී බදු දිරිගැන්වීම් ලබාදීම සහ දේශීය ආදායම් සුරක්ෂිත කිරීම සඳහා බදු සමාවන් අවම මට්ටමක පවත්වාගෙන යෑම යන කරුණු දෙක සමබරතාවයෙන් යුතුව පවත්වා ගැනීමයි.

විදේශීය සෘජු ආයෝජන ආකර්ෂණය කර ගැනීමේදී ලබා දෙන බදු දිරිගැන්වීම් වල සඵලතාවය බදු පිළිබඳ වෘත්තිකයින්, භාණ්ඩාගාර නිලධාරීන් සහ අයෝජන ප්‍රවර්ධන නිලධාරීන් අතර පුළුල්ලෙස විවාදයට ලක්වී ඇත. සමහර බදු විශේෂඥයින් තර්ක කරනුයේ අයෝජකයින් විසින් සමාන්‍යයෙන් වඩා වැදගත්කොට සලකා බලන්නේ රටතුළ ආයෝජනය සඳහා සුදුසු පරිසරයක් වැඩි දියුණුකිරීමට හේතුවන වෙනත් සාධක පිළිබඳව බැවින් ආයෝජන ආකර්ෂණය කර ගැනීමේදී බදු දිරිගැන්වීම් ලබාදීම අවශ්‍ය නොවන බවයි. එම දිරිගැන්වීම්වල සඵලතාව පිළිබඳව ප්‍රමාණවත් සාක්ෂි නොමැති තත්ත්වයක් තිබියදීත් විදේශ ආයෝජකයන් වැඩි වැඩියෙන් ආකර්ෂණය කර ගැනීම සඳහා කටයුතු කරන රටවල් විසින් භාවිතා කරනු ලබන ප්‍රතිපත්ති සංකලනයන් එවැනි දිරි ගැන්වීම් ඉතා වැදගත් අංගයක් ලෙස තවමත් පවතී. බොහෝ රටවල ආයෝජන සම්බන්ධයෙන් උසස් ගුණාත්මයෙන් යුතු තිරසර දත්ත එකතුවක් නොමැතිකම නිසා බදු දිරිගැන්වීම්වල සඵලතාවය මැනබැලීම දුෂ්කරවී ඇති බව බදු පරිපාලකයින් මෙන්ම පර්යේෂකයින් විසින් නිතර හුවා දක්වනු ලබයි. ශ්‍රී ලංකාව තුළද එම තත්ත්වයෙහි වෙනසක් නොමැති අතර එම අභියෝගය හේතුවෙන් මෙම පර්යේෂණ ලිපියද යම් සීමාවන්ට නතු වී ඇත. ශාස්ත්‍රීය ග්‍රන්ථයන්හි පැහැදිලිව සඳහන් වන පරිදි බදු දිරිගැන්වීම්වල පිරිවැයට එරෙහිව ප්‍රතිලාභ ඇස්තමේන්තු කිරීම පහසු කාර්යයක් නොවන අතර එය අබන්ධ ක්‍රියාවලියක් විය හැක.

එය 2009 බදුකරණය පිළිබඳ ජනාධිපති කොමිසමේ විශේෂයෙන් දක්වා තිබූ විධි නියමයන් අතරින් එකක් ලෙස එම ඇස්තමේන්තුගත කිරීම් දක්වා තිබුනද එම කොමිසමේ අවසන් වාර්තාව මඟින් එවැනි පිරිවැය සහ ප්‍රතිලාභ සොයා බැලීමක් සම්පාදනය කිරීම පිළිබඳව කිසිවක් සඳහන් කිරීමෙන් වැළකී ඇති බව පෙනී යයි. කෙසේ වෙතත් ඊට අදාළ දළ ඇස්තමේන්තු මඟින් යෝජනා කරනුයේ කලින් සඳහන් කළ බදු දිරිගැන්වීම් ලබා දීම නිසා 2010 වර්ෂයේදී ලැබූ අදායම දළ ජාතික නිෂ්පාදනයෙන් රුපියල් බිලියන 6.6 පමණ වන බව හෝ ආසන්න වශයෙන් බදු ආදායමෙන් 0.9% පමණ අගයක් ගන්නා බවකි. 2011 අයවැය මඟින් හඳුන්වා දුන් සැලකිවයුතු මට්ටමේ බදු අනුපාතික කපා හැරීමවලට අනුගාමීව ඉහත අගයන් 2011 වර්ෂයේ සිට ඉදිරියට අඩුවී යෑමේ ප්‍රවණතාවක් පෙන්නුම් කරනු ලබයි. තවත් පාර්ශ්වයකගේ තර්කය වනුයේ සන්නද්ධ ගැටුම හේතුවෙන් ආයෝජනය සඳහා පැවති අයහපත් වාතාවරණය නිසා පසුගිය කාලයේදී ශ්‍රී ලංකාවට නිර්ලෝභී බදු දිරිගැන්වීම් ප්‍රධානය කිරීමට සිදුවූවත් අද වන විට යුද්ධය අවසන්ව ඇති බැවින් එවැනි බදු සහන ලබා නොදීම කළ හැකිය යන්නයි. කෙසේ වෙතත් ආයෝජකයෙකුගේ පැමිණීමේ තීරණයට බලපා හැකි එකම සාධකය රටක පවතින ආරක්ෂක තත්ත්වය නොවන බව සඳහන් කළ යුතුය.

මෙම පර්යේෂණ ලිපිය මඟින් වෙළඳ ප්‍රතිපත්ති පද්ධතිය, ජාත්‍යන්තර වෙළඳපොළට ඇති විවෘතභාවය, ආයෝජන ප්‍රතිපත්තින්, ආයතනික සහ පාලන ව්‍යුහය වැනි අනෙකුත් සාධකයන්ද වැදගත්වන බවට තර්ක කරනු ලබයි.

සෘජු විදේශ ආයෝජන සඳහා බදු දිරිගැන්වීම් ලබාදීම සම්පූර්ණයෙන්ම නවතාලීමට හැකියාවත් මෙතෙක් ශ්‍රී ලංකාවට නොමැති බව පෙනී යයි. ඊට හේතු වන්නේ මෙම තීරණාත්මක අවධියේදී ආයෝජකයින් ආකර්ශණය කර ගැනීම සඳහා භාවිතා කළ හැකි සියළුම ආකාරයේ උපක්‍රමික අවි අත්හදා බැලීමට මෙරටට සිදුවන නිසා පමණක් නොව අනෙකුත් තරඟකාරී ආයෝජන අන්තයන් අයත් රටවල් තවමත් ප්‍රමාණවත් තරම් බදු සහන ආයෝජකයන්ට ලබාදීම හේතුවෙනි. කෙසේ වෙතත් එවැනි රටවල් බොහෝමක් මේ වන විට සියළු පැතිකඩයන් ආවරණය වන පොදු බදු විරාමයන් ලබාදීමෙන් ව්‍යුයුක්තව මෙම පර්යේෂණ පත්‍රිකාව මඟින් ධනාත්මකව සාකච්ඡා කරනු ලබන කඩිනම් ක්ෂයවීම් ගණනය කිරීම, ආයෝජන බදු සහන, අවම ආයෝජන ප්‍රවේෂ සීමාවන් හඳුන්වාදීම සහ පුනර්ජනනීය සහතිකපත් පිරිනැමීම වැනි වඩාත් ඉලක්කගත ආයෝජන දිරිමත් කිරීමේ මෙවලම් දෙසට යොමුවීම අරඹා ඇත. උදාහරණ ලෙස බ්‍රසීලය සහ මලයාසියාව උසස් තාක්ෂණය භාවිතා වන අංශයන්හි ආයෝජන සඳහා ලබා දෙමින් සිටින බදු සහන; දුෂ්කර ප්‍රදේශවල සිදුකරන ආයෝජන සඳහා වියට්නාමය භාවිතා කරමින් සිටින කඩිනම් ක්ෂයවීමේ දීමනා; තොරතුරු තාක්ෂණ අංශයේ ආයෝජන සඳහා බ්‍රසීලය හඳුන්වා දෙමින් ඇති අවම ආයෝජන ප්‍රවේෂ සීමාවන් සහ තායිලන්තය විසින් හඳුන්වාදීමට සැලසුම්කරමින් සිටින වඩා හොඳ අනුකූලතාවක් සුරක්ෂිත කිරීම සඳහා වන සහතිකපත් පිරිනැමීමේ වැඩසටහන දැක්විය හැක.

දත්ත සපයාගැනීම සඳහා ඇති දැඩි සීමාවන් හේතුවෙන් ආයෝජන ඉහළ නැංවීමේදී සහ ශ්‍රී ලංකාවේ වර්ධනය ඉහළ නැංවීමේදී බදු දිරිමත්කිරීම්වල සඵලතාවය විස්තරාත්මක ආර්ථිකමිතික විශ්ලේෂණයකට භාජනය කිරීම මෙම පර්යේෂණ පත්‍රිකාව මගින් සිදු කොට නොමැත. මෙමගින් වෙසෙසින් සිදුකර ඇත්තේ ආයෝජන දිරිමත් කිරීම සඳහා බදු දිරිදීමනා භාවිතා කිරීම පිළිබඳ විවේචනාත්මක දළ විශ්ලේෂණයක් ඉදිරිපත් කිරීම, දැනට භාවිත කරනු ලබන සමහර මෙවලම් විමර්ශනය කිරීම සහ රටේ ඉදිරි ගමන සඳහා න්‍යාය පත්‍රයක් ඉදිරිපත් ඉදිරිපත් කිරීමයි. මෙම පර්යේෂණ පත්‍රිකාව සැකසීමේදී බොහෝ සෙයින් මෙම විෂයට අදාළ ජාත්‍යන්තර පොත පත හි වන තොරතුරු යොදා ගත් අතර මෙම ලේඛනය මගින් සාකච්ඡා කරනු ලබන ගැටළුව සම්බන්ධයෙන් සිදු කරනු ලබන වැඩිදුර පර්යේෂණවලදී සහ ප්‍රතිපත්ති විශ්ලේෂණයේදී සමුද්දේශ ලක්ෂ්‍යයක් ලෙස යොදා ගැනීමේ ඉලක්කය ඇතිව මෙම පර්යේෂණ පත්‍රිකාව සැකසිණි. මෙම පර්යේෂණ පත්‍රිකාවේ අපේක්ෂාව වන්නේ වඩාත් සිත්ගන්නාසුළු බදු දිරිගැන්වීම් සැකසීම, ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ සුපරික්ෂාකාරී නිරීක්ෂණය සඳහා ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින්ට සහ පරිපාලකයින්ට උපකාරී වන දැනුම ඉහළ නැංවීමයි.

යම් රටක් වෙත විදේශ ආයෝජන ආකර්ෂණය කර ගැනීම තීරණය කරනු ලබන එකම සාධකය බදු දිරිමත් කිරීම් නොවන බව මෙම පර්යේෂණ ලිපිය සඳහන් කරන අතර බදු දිරිමත් කිරීම් බදුකරණයේ සාධාරණතා මූලධර්මයන් උල්ලංඝනය කරන බවත්, ලබා දෙන බදු දිරිමත්කිරීම්වල සඵලතාවයක් ඇති බව පෙන්වීමට උපකාරී වන සාක්ෂි විවාදාත්මක බවත්, සහ එම දිරිගැන්වීම් භාණ්ඩාගාරය ක්‍රමයෙන් හිස් කරන බවත් පෙන්වා දෙයි. තවද එමගින් ඉහළ ගුණාත්මයෙන් යුතු විදේශ සෘජු ආයෝජන ආකර්ෂණය කර ගැනීමේ තරඟකාරී තත්ත්වයේ රඳා සිටීමට ශ්‍රී ලංකාව විසින් යම් ආකාරයේ බදු දිරිගැන්වීම් ක්‍රමවේදයක් පවත්වා ගත යුතු බවද සඳහන් කරයි. නමුත් මෙම පර්යේෂණ ලිපියේ ප්‍රධානතම තර්කය වනුයේ බදු දිරිගැන්වීමේ ක්‍රමවේදය සැලසුම් කිරීම, ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ පාලනය කිරීම රාජ්‍ය අදායම් මත අවම බලපෑමක් ඇතිකරනු ලබන ආකාරයට සහ ආර්ථික ප්‍රතිපත්තිමය අරමුණු අත්පත් කර ගත හැකි වන පරිදි වඩාත් සිත්ගන්නාසුළු සහ පිරිවැය සඵලදායී ආකාරයට සිදු කිරීම අනිවාර්ය බවයි.